

EGLUTĖ

apr

ZUVOME DEL TEVYNES.

NIEKAS NETURI
NDIDESNĖS
MEILĖS KAIPTA
JEI KAS GULDO
SAVO GYVYBĘ
UZ SAVO PRIE-
TELIUS.

1952 LAPKRITIS Nr. 9

Redaguoja: *Pranas Naujokaitis*

Leidžia

LIETUVIŲ KULTŪROS
INSTITUTAS

Prenumerata:

Metams: Amerikoje \$3.00, kitur — \$3.50. Atskiras numeris 30 centų.

Pinigus, užsakymus ir adresų pakeitimus siųsti:

EGLUTĖ, Immaculate Conception Convent, R. F. D. 2, Putnam, Conn.

Raštus siųsti ir turinio reikalu rašyti:

Pr. Naujokaitis, 924 Madison St., Brooklyn 21, N. Y.

ŠIAME NUMERYJE:

1. ŽVAKUČIŲ ŠVIESOJE	257
2. A. Baranauskas, ANYKŠČIŲ ŠILELIS	258
3. P. Jurkus, VYSKUPO KLĖTELĖ IR ANYKŠČIŲ ŠILELIS	261
4. VINCAS KRĖVĖ - MICKEVIČIUS	264
5. V. Krėvė - Mickevičius, SENOJI MERKINĖS PILIS	264
6. V. Jonikas, KAREIVĖLIAI	265
7. B. Sruoga, GIESMĖ APIE GEDIMINĄ	266
8. BALYS SRUOGA	267
9. S. Pipiraitė, STRAZDELIS, VARNA IR LAPĖ	268
10. KALBA NENDRELĖ	271
11. A. Baronas, DU KAČIUKAI	272
12. J. Minelga, RUDUO	275
13. A. Kalvelis, PAGANYČIAU ŽASELES	276
14. B. Brazdžionis, MES GRĮŠIM Į TĖVYNĘ	278
15. PUSELĖ ŽALIOJI	279
16. V. Čižiūnas, GEDIMINAS — DIDYSIS LIETUVOS ŠEIMININKAS	280
17. ANT TĖVELIO DVARO	283
18. ATŽALĖLĖS	284
19. KNYGŲ LENTYNA	286
20. MOKYKLOS IR MES	287
21. UŽDAVINIAI	288
22. LAIŠKAI IR PRANEŠIMAI	viršelyje

EGLUTĖ — THE LITTLE FIR. Magazine for children. Published monthly, except during July and August, by the Lithuanian Cultural Institute. Office of Publication, Immaculate Conception Convent, R.F.D. 2, Putnam, Conn. Editor: P. Naujokaitis, Brooklyn, N. Y. November, 1952. Vol. 3, No. 9. Subscription: \$3.00 yearly. Outside U.S.A. — \$3.50 yearly. Single Copy 30c. Entered as second-class matter at the post office at Putnam, Conn.

N. P. Seserų Spaustuvė, Putnam, Conn.

ŽVAKUČIŲ ŠVIESOJE

Nusikelkime mintimis Vėlinių vakarą į kapus Lietuvoje. Sustokime ties išgriautais karžygių paminklais ir prisiminkime žvakeles, kurios laisvės laikais aną šventąjį vakarą savo mirgančia paslaptinga šviesa apšviesdavo mirusiųjų miestą, kurį vadiname kapais. Tūkstančius žvakelių įžiebdavo tada mylimos rankos ties artimųjų kapais. Bet ypač gražiai buvo apšviečiami kritusių dėl Lietuvos laisvės karių savanorių kapai ir jiems pastatyti paminklai.

Gražus buvo Lietuvoje paprotys Vėlinių vakarą pagerbti mirusius. Žvakelių šviesa rodė meilę ir bendravimą gyvųjų su mirusiais. O gražios pamaldos prie Lietuvos laisvės karžygių kapų reiškė nuoširdžiausius jausmus ir pagarbą tiems, kurie savo brangiausią turtą — gyvybę — atidavė, kad Tėvynė būtų laisva, kad gyviems likusiems būtų gera laisvėje gyventi.

Žvakelių šviesoje visai kitaip atrodo pasaulis. Kasdieniai vargai ir rūpesčiai gauna tada visai kitokią prasmę ir vertę, nes mirusieji iš kapų prakalba savo tylia kalba, negirdima ausims, bet jaučiama širdžiai, kad gyvenimas yra daug didesnis ir gražesnis už tuos kasdienius vargelius ir rūpesčius, kad ir šie rūpestėliai teturi prasmę tik amžinybės šviesoje, kuri šį vakarą paslaptینگai mirga žvakelių pašvaistėje. O koplytėlės varpas gaudžia ir šaukia pakilti į meilės ir grožio pasaulį, dabartį sujungti su praeitimi, kuri tokia ryški mirusiųjų mieste, ir su ateitimi, kuri skamba kūdikio nerūpestingam krykštavime pavasario saulės apšviestoje pievoje. Toji žvakelių šviesa, koplytėlės varpo gaudimas ir paslaptinga tamsaus rudens vakaro nuotaika supina gyvųjų ir mirusiųjų bendravimą, praeitį su ateitimi, į vieną nedalomą ir neišardomą vainiką dideliame Dievo pasaulyje.

Svetimuose kraštuose gyvendami, prisiminkime anuos gražius ir jaudinančius papročius. Priešai, paverę Tėvynę, išniekino ir išgriovė mūsų karžygių kapus ir jų paminklus, bet jie negali išrauti Tėvynės meilės ir pagarbos savo karžygiams iš lietuvio širdies. Slapta uždegamos žvakelės Vėlinių vakarą, tyliai kalbamos maldos už mirusius, stiprinamas pasiryžimas kovoti dėl laisvės. Ir mes įsijunkime nuoširdžiai savo gražiausiais jausmais į aną gražią ir šventą nuotaiką Vėlinių vakarą...

ANYKŠČIŲ ŠILELIS

ANTANAS BARANAUSKAS

(Ištraukos)

Kalnai keltuoti, pakalnės nuplikę!
Kas jūsų grožei senobinei tiki?
Kur toj puikybė jūsų pasidėjo?
Kur ramus jūsų užimas nuo vėjo,
Kai balto miško lapeliai šlamėjo
Ir senos pušys siūravo, braškėjo?

Kur jūsų paukščiai, paukšteliai, paukštytės,
Katrų čiulbančių taip ramu klausytis?
Kur jūsų žvėrys, gyvuliai, žvėreliai?
Kur žvėrių olos, laužai ir urveliai?

Visa prapuolę; tik ant lauko pliko
Kelios pušelės apykreivės liko!...
Skujoms, šakelėms ir šiškoms nuklotą
Kepina saulė nenaudingą plotą,
Į kuri žiūrint taip neramu regis,
Lyg tartum rūmas suiręs, nudegęs,
Lyg kokio miesto išgriuvus pūstynė,
Lyg kokio raisto apsvilus kemsynė!...

Miškan, būdavo, eini — tai net akį veria;
Vat, taip linksmina dūšią, užu širdies tveria,
Kad net, širdžiai apsalus, ne kartą dūmojai:
Ar miške aš čia stoviu, ar danguj, ar rojuj?!

Kur tik žiūri, vis gražu: žalia, liekna, gryna!
Kur tik uostai, vis miela: giria nosį trina!
Kur tik klausai, vis linksma: šlama, ūžia, siaudžia!
Ką tik jauti, vis ramu: širdį glosto, griaudžia.

Minkštučiukai samanų patalai ištiesti,
Galvą į save traukia ir liula užliesti.
Uogienojai kaip rūtos kelmais kelmais želia,
Juodas, raudonas uogas išsirpusias kelia.
Ant žalio, rausvo, balkšvo dugno taškai grybų
Tarp medžių marguliuoja iš savų sodybų...

* * *

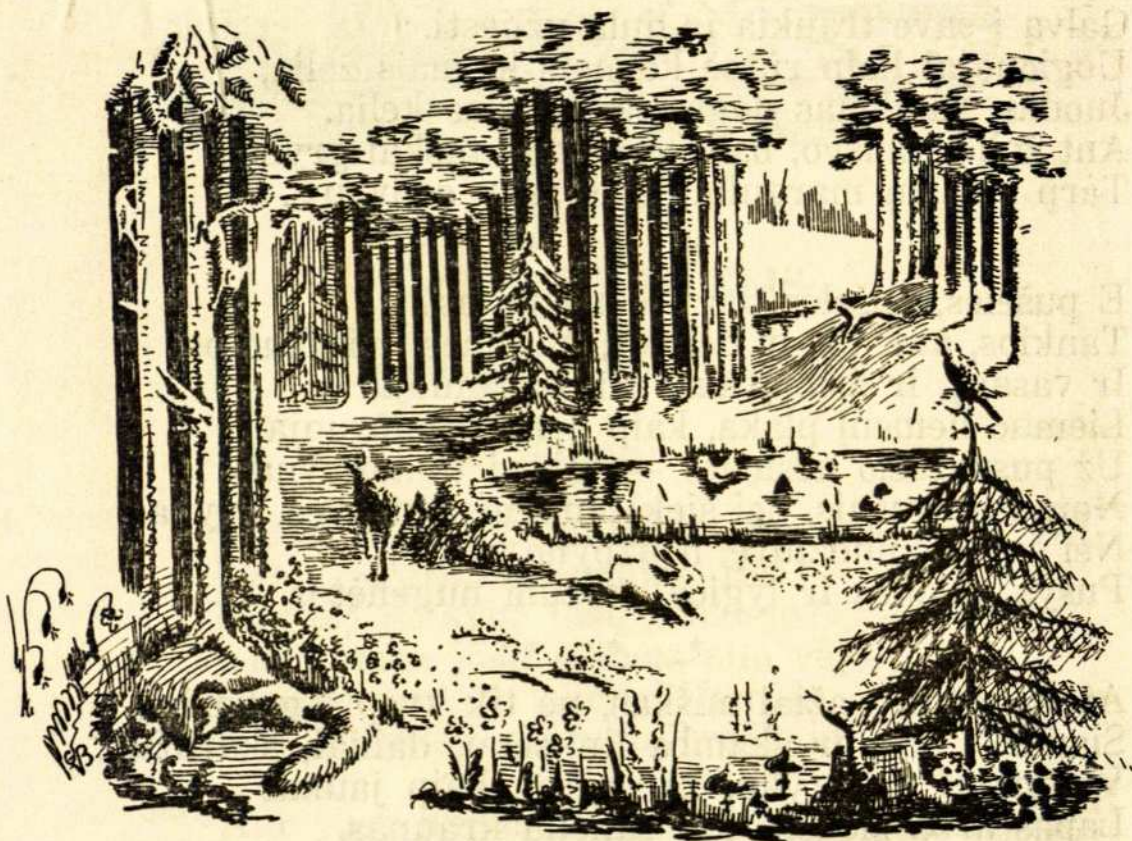
E pušelės, pušelės tos nesurokuotos!
Tankios, aukštos ir lieknos, viršūnės kvietkuotos,
Ir vasarą, ir žiemą kaip rūtos žaliuoja.
Liemuo liemenį plaka, kaip nendrės siūruoja,
Už pusvarsčio nesmato — toksai tankumynas!
Nors nei laužais, nei šiekštoms neužgriuvęs, grynas;
Nei šakelės nudžiūvę, neužpynę vietos,
Pušys aukštos ir lygios, tartum nugenėtos.

* * *

Ai siaudžia gražiai miškas, ne tik kvepia gardžiai,
Siaudžia ūžia ir skamba linksmai, dailiai, skardžiai.
Vidunaktį taip tyku, kad girdi, kaip jaunas
Lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas.
Girdi, kaip šakoms šnibžda medžių kalba šventa,
Kaip žvaigždėlės plevėna, gaili rasa krinta.
Dėl to ir širdy visos pajautos nutilsta,
Ramiu tykumu, malda dūšia dangun kilsta.

E kai jau, dienai brėkstant, rytai šviesa tvinksta,
Rasos pilnos žolynų žemyn galvos linksta:
Tada šilas nubunda, visa yra tyla,
Prasideda pamažu šventa dienos byla.
Kas ten šlama? — e vėjo papūstas lapelis,
Egi gūžtoj nubudęs sujuda paukštelis.
Kas ten treška? — e vilkas: dieną, mat, užuodžia,

Iš naktinės medžionės per pakrūmes skuodžia.
 Egi lapė int olą žasioką įskandus,
 Egi barsukas bėga, išlindęs iš landos;
 Egi linksmutė stirna per pušyną striuoksi;
 Egi pušin iš pušies voverytė liuoksi;
 Egi, mat, širmonėlis ir kiaunė juodoji
 Ir visoki žvėreliai po mišką ulioja.
 Kas ten taukši? — e stuobrį kapoja genelis.
 Kas mekena? — egi, mat, perkūno oželis.
 Kas ten šnibžda? — e šnypščia iš kelmo piktoji;

Egi srove teškena upelė Šventoji.
 Kas ten kalbas? — e žąsys paupy gageną;
 Egi, mat, lizde starkus pamiškėję klegena;
 Egi antys “pry, pry, pry!” priskridę liūną;
 Egi kukutis klausia savo pačią, sūnų:
 “Ką, ką, ką, ką? ar grūdus, ar muses, ar sliekus?”
 Egi, mat, gegutėlė dairos ir kėtojas;
 Čia kukuodama verkia, čia juokias kvatojas.

Skamba, tik skamba miškas: čia volungė Ievą
 Trotina: “Ieva, Ieva! neganyk po pievą!”

VYSKUPO KLĖTELĖ IR ANYKŠČIŲ ŠILELIS

PAULIUS JURKUS

Mielasis skaitytojau, kai tu užaugsi ir sugrįši į Lietuvą, nukeliauk į Anykščius. Ten išgirsi, kaip šneka Šventoji. Paeik vieškeliu Ukmergės link, ir surasi didelį akmenį — Puntuką. Jei gerai pasižvalgysi, pamatysi ir pušeles; seniau jų buvo daug daugiau, bet ir dabar dar jų visų atėjūnai neiškirto. Pamatysi ten ir nedidelę klėtelę sodyboje ant Šventosios upės kranto. Šiaudais dengta, sumigusi į žemę, ji nori papasakoti apie senus laikus. Paklausyk jos! Ji nuskurdus, bet vadinama vyskupo Antano Baranausko klėtele. Čia per vasaros atostogas gyveno dainius ir klausėsi, kaip ošia Anykščių šilelis, ką kalba čiurlendama Šventoji...

Seni seni tai buvo laikai. Tada dar žmonės su spragilais kūrė, ir gai-

Vyskupas Antanas Baranauskas

Čia paupy “ri-u! ri-u! ri-u!” tilvikas sušuko;
Čia vėl balsų visokių — lyg trūkte pratrūko.
Vis kitoki balseliai, vis kitokios bylos:
Dagiliai, pečialandos, strazdeliai, čizylos,
Kėkštai, šarkos ir kitos vis saviškai gieda:
Toj juokias, toj vaitoja, o toj niekus klieđa.

E už visus viršesnis lakštingalos balsas:
Pilnas, skardus, graudingas ir, taip sakyt, skalsus:
Skamba, ūžia per krūmus ir vis kitaip mainos,
Ir vis dūšion įsmenga — lyg Lietuvos dainos.
Tie visoki balseliai taip krūvon suplaukia,
Tartum kožnas lapelis čiulba, kliauga, šaukia
Ir sutartinę taiso, ir taip gražiai dera:
Siaudžia tik, tartum siaudžia — rentavimo nėra;
Anei tų balsų ausis skyrium nepažįsta,
Lyg kad ant žalios pievos žolynai pražysta.
Ir visoki žiedeliai taip tarp savęs pinas,
Kad iš tolo tik regis gražus margumynas.

džiai kėlė talkon. Tada žąsies plunksna Anykščių bažnyčios metrikų knygon įrašė, kad 1835 m. sausio 17 d. gimė Antanas Baranauskas. Ir niekas nežinojo, kad jis bus mūsų tautos dainius, vyskupas, mokslininkas.

Jis ganė bandas po šilus, drožinėjo švilpynes ir mokėsi. Knyga jį traukė. Anksti jis iškeliavo iš namų į Rumšiškės ir ten lankė valsčiaus raštininkų mokyklą. Iš ten nusikraustė toli į Žemaitiją, į Sedą, su žąsies plunksna vedžiojo po storas knygas, sėdėjo valsčiuje už stalo ir rašė. Bet tada jo plunksna pabudo, jis sudėjo ir eilelių. Jo siela

Taip atrodo Puntukas dabar

troško daugiau, darbas raštinėje neguodė. Jis išvažiavo į Varnių kunigų seminariją.

Tuo metu viską mokė lenkiškai. Vienas profesorius skaitė lenkiškai Adomo Mickevičiaus poemą apie Lietuvą ir pradėjo girti lenkų kalbą, o lietuvių peikti; sako, taip gražiai tegalima parašyti tik lenkiškai, — lietuvių kalba tinkanti tik prastuoliams. Užsidedę jaunuolis Baranauskas ir vasarą, parvažiavęs atostogų, pradėjo rašyti: Kalnai keltuoti, pakalnės nuplikę...

Kas iš mūs nežino, kad taip prasideda graži Anykščių šilelio poema. Jis apdainavo gamtą, buvusias miško grožybes, žvėrelius, paukštelius, augalus ir žoleles. Viską pagavo jo akyli poeto akis. Dvi vasaras jis taip rašė ir paskui paskaitė savo draugams ir įrodė, kad ir lietuvių kalba galima gražiai parašyti.

Vėliau jis buvo kunigu, keliavo toliau mokytis į Petrapilį, ir vėl sudėjo dainas: Sudie, Lietuva, Nuo Dauguvos, Kalnai ant kalnų, Giesmininko pasikalbėjimas su Lietuva.

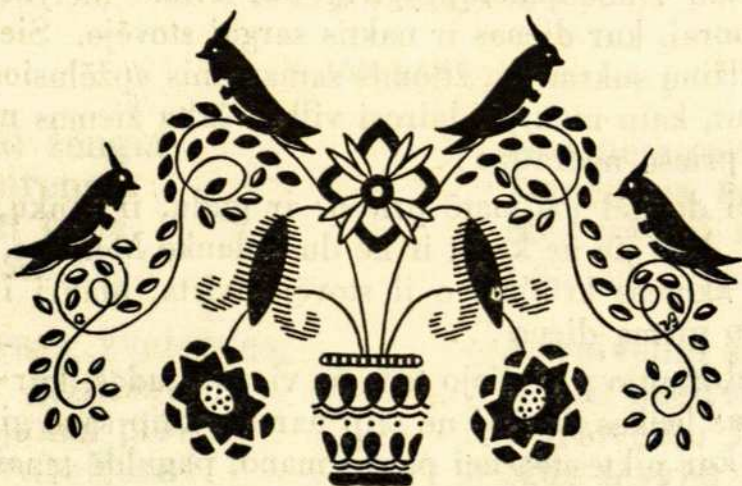
Skaitė žmonės jo Anykščių šilelį, dainavo jo dainas ir giesmes ir džiaugėsi, kad tai parašė Antanas Baranauskas iš Anykščių. O jis kopė kas kartą aukščiau. Metai iš metų augo jo mokslas, jis padėjo savo poeto plunksną ir griebėsi kitų dalykų. Jis profesoriaudamas domėjosi kalbomis, daug rašė kitų tautų kalbininkams apie lietuvių kalbą. Iš kalbos mokslų jis nukeliavo prie matematikos. Užsidaręs kambaryje, skaičiavo, vedė visokias formules. Iš ten vėl metėsi į šventą Raštą, jį vertė į lietuvių kalbą. Dirbo užsidegęs, niekada netinginiaudamas, vėlai guldamas ir anksti keldamas.

Pradžioje jis buvo profesorius Kauno kunigų seminarijoje. Ten jį paskyrė vyskupu ir nukėlė į Seinus. Ten jis ir mirė 1902 m. lapkričio 26 d. — prieš 50 metų.

Netrukus švėsime (1858 ir 1859 m.) ir 100 metų, kaip jis parašė Anykščių Šilelį. 100 metų, tiek daug! O jis dar gyvas. Jis ir dabar visiems ošia, šaukdamas tėvynėn. Dar ir dabar skamba poeto dainelės: Tenai Lietuva nuo amžių buvo, kaip sako mūsų seneliai.

*

Mes klausomės senų dainų, klėtelės pasakojimų ir tikime, kad savo akim pamatysim Anykščių šilelį, senąją klėtį, savo ausim išgirsim, kaip čiurlena Šventoji ir kaip ošia svyruodamos pušys.

VINCAS KRĖVĖ - MICKEVIČIUS. Šių metų spalio 17 dieną sukako 70 metų amžiaus žymiajam mūsų rašytojui Vincui Krėvei - Mickevičiui. Šis rašytojas, naudodamasis mūsų tautosakos žodžio grožybėmis, sukūrė daug žymių veikalų. Jaunimui priemiausias ir lengviausias veikalas yra "Dainavos šalies senų žmonių padavimai". Visos tos legendos gražios ir įdomios ir savo turiniu ir puikiu stiliumi. Bet iš visų išsiskiria ypač "Milžinkapis" ir "Gilšė". Tautosakiniu stiliumi yra sukurti ir dideli dramos veikalai "Šarūnas" ir "Likimo keliais". Toliau minėtina geriausia V. Krėvės drama "Skirgaila". Šiuose veikaluose iškyla gyvais vaizdais mūsų senovė: ir istorinė, ir tik pasakose teminima. Bet ir prieškarinių laikų (dar prieš Lietuvos nepriklausomybės atgavimą) Dzūkijos kaimas V. Krėvės raštuose yra gražiai atvaizduotas. Kaimo gyvenimo apysakų rinkinys pavadintas "Šiaudinė pastogė", iš jų labiausiai išsiskiria "Skerdžius", "Antanuko rytas", "Bedievis", "Silkės".

V. Krėvė dabar gyvena Philadelphijoje ir dar rašo didelį veikalą iš Kristaus gyvenimo laikų.

SENOJI MERKINĖS PILIS

Iš Vinco Krėvės "Milžinkapio"

TEN, kur sravus Merkys, bėgdamas tekėdamas per žalias pievas, per alksnynus, krūmuotus šlaitus, plukdo savo tyrų vandenėlį platuna Nemunėlin, yra ten aukštas ir status kalnas, visų kalnų aukščiausias, o ant to kalno tvirta pilis, garsi Merkinė, visų pilių tvirčiausia. Milžinai ją statė, ne žmonės; nuo septynių mylių iš vakarų, iš pietų ir iš kitų šalių nešiojo jie sunkius akmenis, kur guli jos pamatuose.

Augščiau siūbuojančiųjų girių toli švietė mėlynose padangėse balti jos kuorai, kur dienas ir naktis sargai stovėjo. Sienos iš didelių akmenų milžinų sukrautos, žilomis samanomis apžėlusios, rūščiai dairėsi aplinkui, kaip niaurus dairosi vilkas šaltą žiemos naktį, ar nepamatys kur priešo nedraugo...

Daugel daugel jos matė priešų: ir gudų, ir lenkų, ir kraugerių kryžiuočių. Visi jie ne kartą ir ne du aplankė Merkinę, visi jie plėšė draskė jos akmenis krūtine, o ji stovėjo tvirta, niauri ir baisi jiems, kaip stovėjo pirmą dieną...

Daugel kraujo prasiliejo ten: ne vienas gudas, kur iš pasalų muša, ne vienas lenkas, kursai ne taip narsus, kaip save giria, ne vienas kryžiuotis, kur piktesnis, nei patsai mano, paguldė tenai savo galvą.

Tyli ir rami tvirtovė. Tik Stangės upelė, bėgdama aplink kalną giliais grioviais perkasais, be pertraukos kalbėjo senai piliai, ką ji matė, ką girdėjo tamsiose giriose, žaliose pievose ir giliuose ežeruose...

Daugel paslapčių pasakojo piliai, kurių nematė ir nematys žmogaus akis, kurių negirdėjo ir neišgirs žmogaus ausis. Klausė sena pilis sravios upelės kalbų, kaip rimtas klauso vyras mažo vaiko ar jaunosios mergelės žodžių.

Klausė ir lyg dairėsi, ar neregėti kur toli kryžiuočių, lenkų ar kitų piktų mūsų tėvų šalies priešų nedraugų, kaip jie skina plačias dubres, darydami, taisydami sau kelią per girių tankumynus į Dainavos šalį.

Ir taip ilgus, ilgus metus gynė pilis toji tėviškėlė, kaip gina motulė savo vaikelį, gyvasties savo nesigailėdama, gina saugo nuo priepuolių, nuo vargų...

Vai, ne kartą keikė Merkinę priešai, ne kartą kėsinosi nugriauti jos akmenis sienas, išversti vario vartus, nuardyti augštus kuorus, kur toli mato...

Didelius pulkus vedė čion ir gudai, kur iš pasalų užpuldinėja, ir lenkai, kur ne tiek narsūs, kiek patys giriasi, ir kryžiuočiai, kur piktesni, nei patys mano... Bet tirpo čia jų visų galybė, kaip tirpsta šaltas sniegas, pavasario saulei sušvitus.

KAREIVĖLIAI

V. JONIKAS

Kareivėliai žengia
Kovai pasirengę.
Kareivėliai kelia
Dainą į padangę!

— Mūsų esat, žvaigždės,
Tolimos ir gražios!
Mūsų kvapnios pievos
Tėviškės rubežiuos!

Mes neduosim priešui
Žemės tos, nei oro!
Mes vaikai narsiųjų
Laisvės savanorių! —

Kareivėliai žengia
Kovai pasirengę.
Kareivėliai myli
Mūs tėvynę brangią.

GIESMĖ APIE GEDIMINĄ

Ištrauka iš Balio Sruogos poemos jaunimui

UR dabar Neris sraunioji,
Lyg sesulė vainikuota,
Tartum juosta sidabruota
Vilniaus miestą apvynioja
Ir apjuosia šydų šydais,
Mėnesienoje pražyodus,
Rūmus, bokštus ir gėlynus, —
Ten prieš šimtmečius septynius
Ošė girios ir šlamėjo,
Pasilenkdamos nuo vėjo,
Prisiglausdamos kalnuos,
Supos saulės spinduliuos.

OŠĖ girios ir šlamėjo,
Tūkstančiais aidų aidėjo.
Urzgė, lojo, vaipės, pūtės
Kaip jaunamartės laputės.
Ir vilkai kaleno dantį
Po kalyną, po pakrantę,
Nepatenkintas kaimynais
Braidė stumbras tankumynais —
Ant šernų ir elnių pyko,
Ir su meškoms nesutiko, —
Lyg žolės jis jiems gailėtus,
Lyg miške jam maža vietos...

BRIEDIS, vyras stamantrus,
Isikvėpdams saulės, vėjo,
Keldams išdidžiai ragus,
Kaip karalius vaikštinėjo.
Ir lieknų stirnaičių rujos
It sparnuotos krūmuos zujo.
Ir senasis juokdarys —
Bičių genamas lokys —
Krapštės bliaudamas pakauši,
Kad jo vilnos pasišiausė...

O ŠAKŲ žaliojoj skraistėj
Lyg puotoj vestuvių švaistės
Kiaunių, voverių pulkai...
Šermuonys ir vilpišai.
Žvėrys dideli, maži,
Lepečkojai ir liekni,
Čia kaip rojuje iš seno
Beklegėdami gyveno.

KIEK pelėdų, vanagų,
Kurtinių, tetervinių,
Virbių kiek, genių, oželių
Šūkalojo po girelę!
Giesmininkų margaplunksnių
Kiek čiulbėjo po paunksmę, —
Tartum kiekviena šaka
Gulė kėlė su daina!

TARTUM jūra mėlyna
Buvo Lietuva tada,
Pasinėrusi miškuos,
Kaip jūrelė mėlynuos. —
Neaprėpiamai plati,
Neapsakomai graži!

BALYS SRUOGA. Šių metų spalio 16 dieną sukako penkeri metai nuo žymiojo lietuvių poeto Balio Sruogos mirties. Gimė jis 1896 m. vasario 2 dieną netoli Vabalninko miestelio, šiaurės rytų Lietuvoje. Mokslus ėjo Panevėžyje, Petrapilyje, Maskvoje ir Miunchene. Buvo Kauno ir Vilniaus universitetų profesoriumi. Buvo vokiečių kalinamas Stutthofio stovykloje, kur turėjo iškęsti nežmoniškus žiaurumus. Mirė sugrįžęs į bolševikų užimtą mūsų tėvynę — 1947 m. spalio 16 d.

B. Sruoga parašė kelias eilėraščių knygas: Dievų takais, Saulė ir smiltys, Deivė iš ežero; bet labiausiai iškilo mūsų literatūroje savo dideliais ir labai gražiai parašytais dramos veikalais: Milžino paunksmė, Baisioji naktis, Radvila Perkūnas, Kazimieras Sapieha, Apyaušrio dalia, Algirdas Izborske, Pavasario giesmė. Mūsų tautos praeitis čia iškyla puikiai sudarytuose scenos vaizduose; pamatome gyvus ir spalvingus veikėjus, kovojančius, laiminčius ir pralaiminčius. B. Sruogos žodis yra vaizdingas, lengvas, grakštus, taiklus. Jo eilėraščiai daugiausia naujoviški, laisvo ritmo.

Jauniesiems skaitytojams B. Sruoga parašė puikią poemėlę "Giesmė apie Gediminą", vaidinimą "Aitvaras teisėjas" ir "Kas bus, kas nebus, bet žemaitis nepražus". Rašė B. Sruoga ir mokslo veikalų. Daugiausia apie teatrą, lietuvių dainas ir apie literatūrą.

SENUTĒS PASAKOS

SONĒ PIPIRAITĒ

STRAZDELIS, VARNA IR LAPĒ

Vienā vakarā Vandutē su Vytuku pamokas mokēsi. Aldutei jau buvo nusibodē vienai žaisti ir ji kas kelios minutēs vis bēginējo pas Vandutę klausdama, ar jau pabaigē mokyti. Pagaliau Vandutē užskleidē knygas. Aldutē apsidžiaugē, kad dabar galēs su ja pažaisti. Bet Vandutē, padėjusi knygas, pasiēmē savo kojines adyti.

— Susiadysi kojines rytoj, — tarē jai Aldutē.

— Mama sako, kad duoną gali rytojui pasidėti, o ne darbą, — atsakē Vandutē. — Turiu būtinai susitaisyti kojines šį vakarą, nes jau ėmē plyšti. Dabar lengva sutaisyti, kol dar mažos skylutės, o kai supliš daugiau, tai bus labai sunku.

— A-a-a, — nutęsē liūdnai Aldutē. — O aš maniau, kad pažaisi su manim. Vytuk, einam mudu žaisti.

— Neturiu laiko su tavim žaisti. Matai, kad esu užimtas. Noriu baigti drožinėti savo medinį arkliuką mokyklos parodėlei, — tarē Vytukas.

— Tu mums, Aldute, geriau pasaką papasakok. Juk tu tiek daug nuo senutės prisiklausai, kai mes mokykloje būname, — tarē Vandutē.

— Gerai, — pradžiugo Aldutē ir ėmē pasakoti.

— Kitą kartą, seniai labai seniai, buvo didelē giria. Toje girioje buvo daug visokių medžių. Po medžius lakstē daug paukštukų. Vieną kartą atlėkē į aukštą eglę strazdelis su savo žmonele ir susikrovē eglėj lizdelį. Strazdienē padėjo penkis mažus kiaušinėlius ir išperėjo penkis mažus strazdelius. Strazdas tėvas tupi ant eglės šakos, supasi ir dainuoja:

*Aukšta, aukšta eglėlė,
Graži mano žmonelė,
Šiltas mano lizdelis,
Puikūs mano vaikeliai,
Penki, penki!*

Kur buvus nebuvus atslinko laputē per tankumynā. Išgirdusi strazdeli dainuojant, ji atbėgo po egle ir sušuko:

*Strazdeli, strazdeli,
Griauk savo lizdeli,
Veskis vaikelius,
Kirsiu eglelę!*

Išsigando strazdelis ir ėmė prašyti:

— Lape, lapele, nekirsk eglelės!

— Numesk man vieną savo vaikelį, tai nekirsiu, — atsakė lapė.

Apsiverkė strazdelis: gaila jam vaikelio. Bet ką darys: paverkęs, paraudojęs ir išmetė vieną vaikelį lapei.

Kitą dieną strazdelis vėl tupi pas lizdą ir dainuoja:

*Aukšta, aukšta eglelė,
Graži mano žmonelė,
Šiltas mano lizdelis,
Puikūs mano vaikeliai,
Keturi, keturi!*

Lapė, išgirdusi jo dainą, vėl atslimpino po egle ir sušuko:

— Strazdeli, veskis vaikelius, kirsiu eglelę!

— Nekirsk, lapele, nekirsk, — prašosi vėl strazdelis.

— Numesk vieną vaikelį, tai nekirsiu.

Nuliūdo strazdelis, bet ką darys: ir numetė lapei kitą vaikelį.

Kitą dieną vėl tas pats atsitiko. Taip lapė, begandindama strazdelį, suėdė keturis jo vaikelius. Beliko lizde tik vienas, pats jauniausias, tėvo mylimiausias. Tupi dabar strazdelis nuliūdęs ant šakelės ir nebedainuoja, tik gailiai verkia, net giria ošia. Lėkė pro šalį varna ir, išgirdusi kažin ką raudant, ūbaujant, nutūpė į eglę. Pamačiusi strazdelį beverkiantį, paklausė, kas jam atsitiko, ko jis taip verkia.

— Kaip aš neverksiu, kad lapė jau baigia mano vaikelius nešioti.

— Tai kam tu jai duodi?

— Kaip gi neduosiu, kad ji žada eglelę kirsi?

— Kva-kva-kva! — nusijuokė varna. — Su kuo ji kirs? Netikėk tu jai. Kitą kartą, kai pagąsdins eglelę kirsianti, tu jai atsakyk: kirsk, o su kuo tu kirsi? O vaikelių tu jai daugiau neduok. — Taip pasakiusi varna nulėkė sau.

Neilgai trukus atbėgo ir lapė.

— Strazdeli, kirsiu eglelę!

— Kirsk sau, kad nori. Pažiūrėsiu, su kuo tu kirsi?

Lapė šmaukšt, šmaukšt, sudavė keletą kartų uodega per medį, bet tas sau stovi, kaip stovėjęs. Strazdelis, viršūnėje tupėdamas, tik juokiasi. Pamatė lapė, kad strazdelis jos nebebijo, ir paklausė:

— Iš kur tu toks gudrus palikai? Gal kas tave pamokė?

— Varnelė, gera žmonelė pamokė, — atsakė strazdelis.

— O daugiau ir neatmenu, — tarė Aldutė. — Gal tu, Vandute, atmeni?

— Aš pirmą kartą tą pasaką girdžiu, — atsakė Vandutė. Gaila, kad nebežinai pabaigos. Kažin ką toliau lapė darė?

— Aš žinau pabaigą, — tarė Vytukas, — aš atmenu. — Ir Vytukas toliau sekė pasaką:

— Tada užvirė lapės širdis ant varnos ir nutarė jai nedovanoti, kaip nors atkeršyti. Nubėgo ji į pamiškę, kur varnos dažnai lakiodavo, atsigulė aukštieninka, užmerkė akis, ištiesė kojas ir uodegą ir apsimetė negyva esanti. Varna, pamačiusi lapę pastirą begulint, sušuko:

— Kva-kva-kva! Pastipo, pastipo!

— Gyva, gyva! — perspėjo pempė, lėkdama pro šalį.

Varna truputį suabejojo, bet nutarė persitikrinti.

— Kirsiu į uodegą; jei gyva, neištvers, — tarė ji sau.

Kirto į uodegą, bet lapė iškentė nesukrutėjusi. Varna įsidrąsinusi užšoko jai ant pilvo ir kirto į jį snapu. Lapė vėl nė krust!

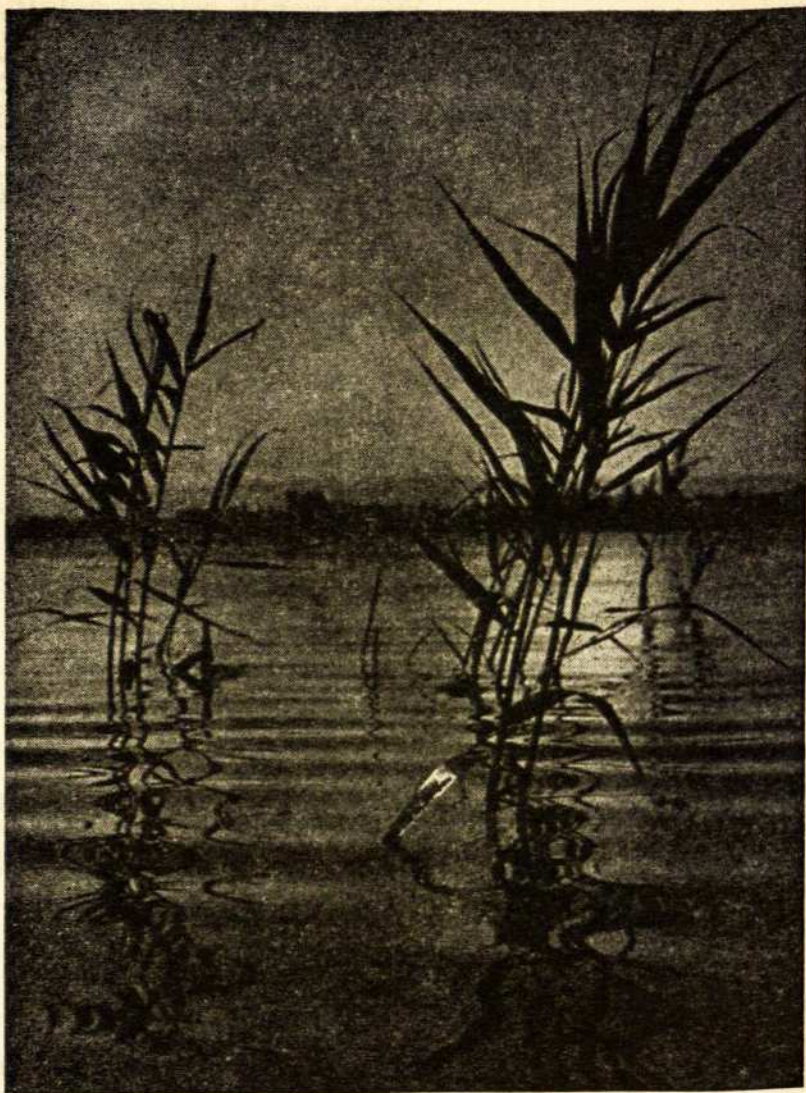
— Tikrai pastipo! — sušuko varna apsidžiaugusi ir užšoko ant galvos lapei akių kapoti. Tuo tarpu lapė capt! nutvėrė varną ir ketino suėsti. Varna, tai matydama, ėmė prašytis:

KALBA NENDRELĖ

Kalba nendrelė su dobilėliu lygioj lankelėj: bepigu tau tai, dobilėli, augti lygioj lankelėj — iš pažemėlių žalia vejelė, per liemenužį žali lapeliai, o viršūnėlėj balti žiedeliai...

Sunku man, sunku sausai nendrelei mariose augti: iš pažemėlių žvirgždeliai graužė, per liemenėlį vilnelė mušė, o viršūnėlę vėjelis laužė...

Iš liaudies dainos

Liūdnam šlama nendrės plačiuos vandenuos rudens vėjo siūbuojamos

— Lape, lapele, ką nori, tą daryk, tik nedaryk, kaip senelis padarė senutei.

— O ką jis jai padarė?

— Ogi paėmė nuo šiukšlyno dėželę be dugno, įsodino į ją senutę ir važinėjo ją tol, kol tos visi kauleliai subyrėjo.

Lapė, norėdama varnai kaulus išbarstyti, įsodino ją į dėželę be dugno ir žadėjo vežioti. Bet varna tik spurst! išlėkė iš dėželės ir nukrido sau kvatodama:

— Kva-kva-kva! Kva-kva-kva! Tai apgavau kvaile lapę!

Lakstydamą po mišką, varna visiems pasakojo, kaip lapę apgavusi. Lapei tas be galo nepatiko. Visi kalbėjo ją esant didele gudruole, o čia davėsi kvailos varnos apgaunama!

DU KAČIUKAI

ALOYZAS BARONAS

Pabaiga

Nuo žolyčių rasos tyška,
Jau sušlapo net kailiukai,
Ir pamatė pilką kiškį
Besišvalgant ant kalniuko ...

— Miau! — kačiukai išsigando.
— Tai tėvelio neklausyti ...
Piktas šuo dantis galanda —
Nori mus abu praryti.

— Bijot? — stebisi kiškelis.
— Kam gi čia aš judu esiu?
Čia žolytės man lig valiai,
Kopūstus, be to, dar sėsiu.

Mėgstu žolelytę jauną,
Bet labiau kopūsto lapą ...
Na, o judu kur keliaujat,
Ir sušalę ir sušlapę?

— Einam ieškoti senelio, —
Pradrąsėjo vėl kačiukai.
— Jis gyvena už pievelės,
Už upelio ir kalniuko.

— A, žinau, sodyba toji,
Žiemą obelis ten graužiu ...
Bet sudie, jau šunes loja ,
Į krūmelį tankų spaudžiu ...

Staiga sako žvirblis senas:
— Yra lieptas per upelį.
Pervesiu, bet miežiams mano
Išpurenkite dirvelę.

Žoleles reiks išdraskyti,
Reiks nagučiais išakėti,
Noriu alų aš daryti,
Reikia miežių pasisėti.

Ir pradėjo katinėliai
Su nagučiais art pievelę.
Išakėjus dirvonėlį,
Žvirblis ves juos pas senelį.

Bet atšipo jų nageliai,
Ir pavargo jų kojytės,
Nebežvalios jų akelės,
Nebešmaikščios uodegytės.

— Ne, ilsėtis jūs negalit:
Ryt miežius jau reikia sėti.
Na, ir judu pas senelį
Aš turėsiu palydėti.

Kačiukus graudumas ima,
Pilnos ašarų akytės...
— Kac, kac, — girdi jie šaukimą.
Jis tikrai, tikrai Dalytės.

Smarkiai suplaka širdelės,
Jie numirtų čia lig ryto...
Deda galvas prie žemelės
Ir vėl pradeda klausytis.

Tyliai temsta, kyla rūkas,
Šlama paupio žilvičiai...
Girdi balsą seneliukės:
— Kac, kac, kac, kur jūs, mažyčiai?

— Miau, miau, miau, mes šioj pievelėj,
Miau, mes čia abu mažiukai,
Miau, mes norime pienelio,
Jau neliesim kamuoliukų...

Ir knygelį nedraskysim,
Miau, mes būsime geručiai,
Tik parvesk namo, Dalyte,
Tik parveski mus namučio...

Brenda jie abu per rasą,
Skinasi per žolę kelią.
Tai nušalo kojos basos,
Tai sušlapo ir ūseliai.

O jei neišgirs Dalytė,
Bus čia mudviem baisiai bloga.
Miau, sušalsime lig ryto.
Miau, tikriausiai gausim slogą.

Bet Dalytė atskubėjo:
— A, tai šičia, jūs mažiukai. —
Ir abu bėgliu sudėjo
Vėl į margąjį žiurstuką.

Vėl gražino kambarėlin,
Kur labai smagu ir gera...
O senasis katinėlis
Buvo grįžęs jau iš karo.

Balta nosis apdraskyta,
Kraujo daug, matyt, tekėjo.
Nors akytė užlipdyta,
Bet vistiek jis nugalejo.

Katinėlį visi gyrė,
Visos vištos, žąsys kurkė,
Kad jisai tai bent didvyris,
Kad negyva krito žiurkė.

Ir apsiverkė kačiukai,
Prižadėjo vis klausyti.
Ir atleido jiems senukė,
Ir atleido jiems Dalytė.

Vėl geroji jų senukė
Lėkštę atnešė pienelio.
Ir sušilo vėl kačiukai,
Ir išdžiūvo vėl ūseliai.

Kad nesirgtų jie, Dalytė
Užvyniojo po skarelę,

Kad nekosėtų mažičiai,
Juos paguldė į lovėlę.

Tik senasis katinėlis
Anei ėdė, anei prausės.
Jam širdelę baisiai gėlė,
Kad vaikučiai nepaklausė.

Ir užmigo dykūnėliai
Šiltojų lovoj prie pečiuko.
Taip ir baigias pasakėlė
Apie dvejetą kačiukų.

RUDUO

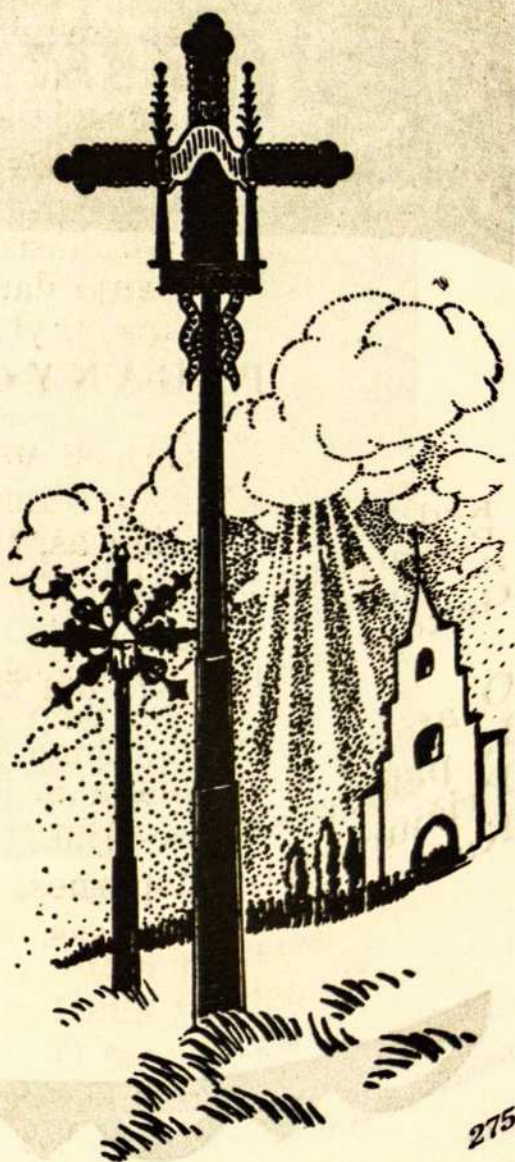
JONAS MINELGA

Blėsta saulės spindulėliai
Diena iš dienos.
Negirdėti vyturėlio
Virpančios dainos.

Krenta lapai gelsvo klevo,
Sklaido juos šiaurys.
Vasarėlė iškeliavo, —
Šiomet ji negriš.

Debesėliai dangų kloja
Dieną ir nakčią.
Rudenėlis atlapnoja, —
Matot — jis jau čia.

Šiū, karvutės, iš ganyklos,
Skirsimės jau greit:
Jus į tvartą, aš mokyklon
Jau turiu išeit.

PAGANYČIAU ŽASELES

ALGIS KALVELIS

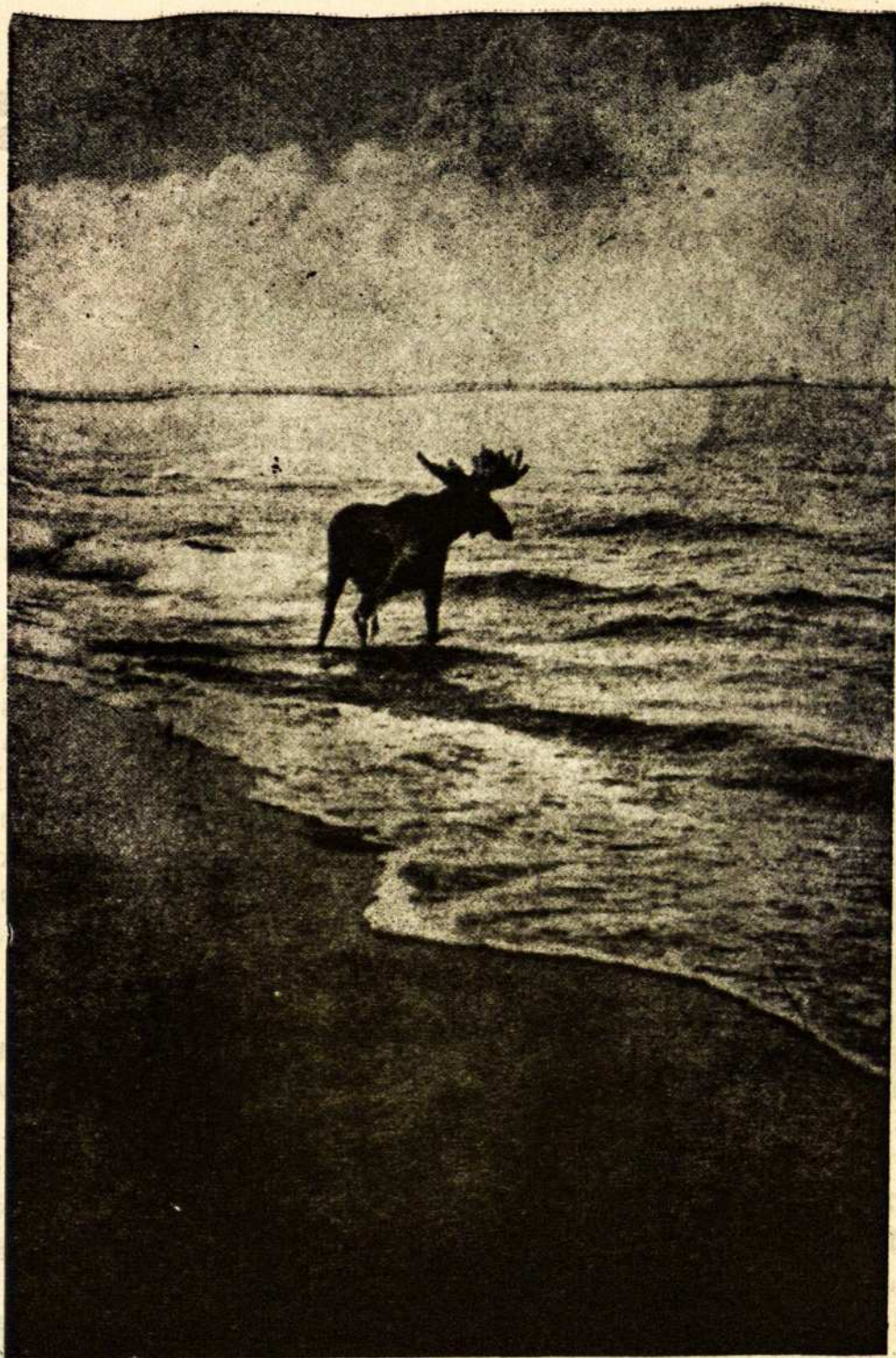
Kad Tėvynėj būčiau aš,
Paganyčiau žaseles:
Su pavasario žiedais
Geltonsnapiams leisčiau žaist;

O atėjus rudenėliui
Ir pakilus šaltam vėjui,
Prižiūrėčiau baltsparnes,
Kad neskristų į dausas.

Žąsinėlio kaklas ilgas.
Bet jis slepiasi į smilgas!
Nors sparneliai jo tvirti —
Botagėlio bijo jie!

Kad Tėvynėj būčiau aš,
Paganyčiau žaseles,
Kad jos vaikščiotų laukais
Ir takeliais pramintais.

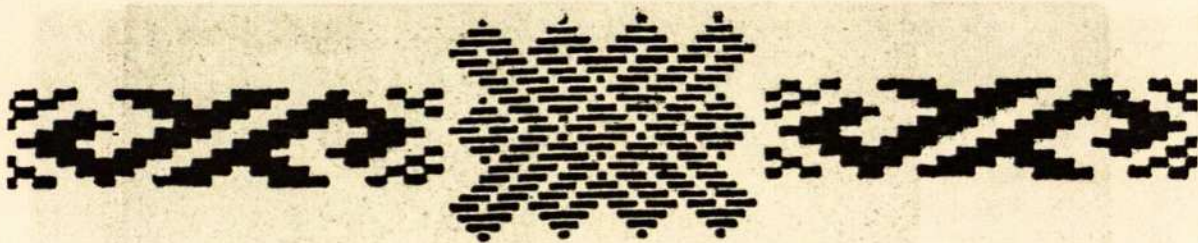

Lietuvos Užmario briedis brenda į Baltijos bangas

Sėdžiu už stalo,
Žiūriu pro langą,
Tai girdžiu: užia
Jūrės marelės.

Jūrės marelės,
Gilus vandenėlis,
O ten išdygo
Žalias jovarėlis...

Iš liaudies dainos

MES GRĮŠIM Į TĖVYNĘ

BAL. BRAZDŽIONIS

Visi žinome, kad mūsų Tėvynė dabar kenčia dideles kančias. Ne tik suaugę žmonės, bet net ir vaikučiai yra tremiami į Sibirą, persekiojami. Iš jų jaunučių širdelių svetimieji valdovai nori išrauti tėvynės ir Dievo meilę. Net geros lietuviškos knygelės negali gauti vaikučiai svetimųjų pavergtoje savo žemėje...

Bet visai kitaip buvo, kai Lietuva buvo laisva. Vaikučiai tada ramiai lankė lietuviškas mokyklas, gerai mokėsi ir stengėsi išaugti gerais žmonėmis. Laikraščių ir knygų išeidavo labai daug. Net spalvotais paveiksliukais knygių vaikams kasmet išspausdindavo po kelias dešimtis. Ėjo net keli vaikams ir jaunimui skirti laikraščiai: Žiburėlis, Žvaigždutė, Šaltinėlis, Saulutė, Ateities Spinduliai, Jaunasis Ūkininkas ir kiti. Ne tik miesto vaikai skaitė knygeles ir laikraščius, bet ir į tolimiausius kaimo užkampius toji lietuviška spauda ateidavo. Ir niekas nesigailėjo pinigų gražioms knygelėms ar laikraščiams.

Lietuvoje tik miestuose paštą atnešdavo į namus, o į kaimą laiškus ir laikraščius tekdavo nueiti parsinešti iš artimiausio miestelio patiemis. Dažniausiai sekmadienį ateidavo lietuviškos spaudos visas glėbelis į kiekvienus namus. Ot būdavo skaitymo!...

O čia paštas ateina kasdieną į namus. Bet ar daug lietuviškos spaudos jis atneša? Ypač vaikams? Teturime tik vieną vaikų laikraštėlį "Eglutę", kuris išeina tik kas mėnesį, bet ar visi vaikučiai jį skaito? Labai nesmagu ir liūdna, kai pamatai, kad sėdi lietuviukai prie visokių komikų ar kaubojų, o lietuvišką knygelę nelabai brangina. Tiesa, nedaug vaikams ir išleidžiama naujų knygų, bet ir tos išleistosios nelabai perkamos. Tai tikrai liūdna, kad būdami tikri našlaitėliai, be mielos ir mylimos tėvynės, taip greitai imame nebranginti lietuviško žodžio... To paties lietuviško žodžio, už kurį kovojo, kentėjo ir mirė mūsų tėvai, kurio ėjo iš Prūsų parnešti knygnešiai.

Atminkite, vaikučiai, kad visi grįšime kada nors į tėvynę. O grįžti turime tikri lietuviai, moką ne tik gražiai savo kalba kalbėti ir rašyti, bet ir pažįstą savo tautos kultūrą, praeitį ir krašto grožį. Taigi

PUŠELĖ ŽALIOJI

Liaudies daina

To to to, pušele
žalioji,
Kas tave sėjo,
to to to?

To to to, saulutė
sėjo,
Mėnuo ravėjo,
to to to!

To to to, kas tave
laistė?
Juodasis debesis,
to to to!

Vieniša pušėlė prie ežero

be jokių raginimų imkite skaityti savo laikraščius, knygeles, klausykite pasakų apie gintaro šalį, gegučių vargelių rokavimo, ir jūsų širdelėse suklestės tėvynės meilė ir prisirišimas prie jos. Ten partizanai ir visa tauta kovoja dėl laisvės ir dėl tautos gyvybės. Ir mes visi turime kovoti. Pirmiausias kovos laipsnis yra nugalėti svetimųjų veržimąsi į mūsų pačių širdes. Neišleiskime iš kur nors gaunamų dovanomis pinigų, o įsigykime lietuviškų knygelių, parsikvieskime į savo namus "Eglutę". Ir tikrai nesigailėsit. Jei jūs jau skaitote, tai ir kitus savo draugus paraginkite, kad skaitytų. Tik lietuviško žodžio meilė išsaugos jumyse ir tėvynės meilę...

Tokia buvo LIETUVA

VACLOVAS ČIZIŪNAS

3. GEDIMINAS — DIDYSIS LIETUVOS ŠEIMININKAS

Didysis krašto tvarkytojas. Vyteniui mirus, valdžią Lietuvoje perėmė jo brolis *Gediminas*. Jis gyveno Trakų pilyje. Tačiau jo Trakai nebuvo tie patys, kuriuos mes dažniausiai minime, sąsmaukoje tarp dviejų — Galvės ir Totoriškių — ežerų. Gedimino Trakai dabar vadinami Senaisiais Trakais ir yra už kelių kilometrų į pietų rytus nuo Naujųjų Trakų.

Manoma, kad Gediminas, kaip ir kiti senųjų laikų valdovai, pastovios gyvenamos vietos iš pradžių neturėjo. Tais laikais valdovai turėdavo dažnai kariauti, kad išlaikytų savo valdžioje visus valstybės plotus. Tekdavo daug žygiuoti į įvairias valstybės vietas. Todėl anų laikų valdovai dažnai keisdavo savo gyvenamąsias vietas, o valstybės neturėdavo pastovių sostinių.

Tačiau Gediminas mėgo daugiau taiką, negu karą. Jis ginklo griebdavosi tik tada, kai jau visi kiti taikūs būdai nebegelbėdavo. Jis rūpinosi laimėti ginčus su priešais ne karais, bet derybomis, geruoju susitarus. O kai jau susitarti nepasisekdavo, siūsdavo kariauti savo skirtus kariuomenės vadus. Tokiais vadais būdavo jo sūnūs arba patikimi ir prityrę karo žygiuose žymesnieji bajorai.

Tačiau be karų buvo ir kitų valstybės tvarkymo rūpesčių. Didžiajam Lietuvos kunigaikščiui atsirado gyvas reikalas surasti tokią pastovią gyvenamą vietą, iš kurios lengviausiai galima būtų pasiekti visus Lietuvos pakraščius ir kur taip pat lengvai galėtų valdovą rasti kitų kraštų pasiuntiniai. Gediminui atrodė, kad jo Trakai ar kita kuri pilis Lietuvoje nėra tinkamos vietos nuolatinei valstybės sostinei (sostinė — pilis ir visas miestas, kur gyvena šalies valdovas; žodis *sostinė* kilo iš žodžio *sostas*, t. y. kėdė, kurioje sėdi valdovas ypatingų iškilmių metu).

Jau žinome iš Eimučio pasikalbėjimo su Mingėla, kad Gediminas, dar jaunas būdamas, labai mėgo medžioti. Valdovu tapęs, Gediminas rengdavo dideles, ilgai trunkančias, medžiokles.

Senas anų laikų padavimas pasakoja apie vieną tokią Gedimino medžioklę Panerių giriose. Visą dieną nuo pat ryto iki vėlaus vakaro didysis kunigaikštis su savo bajorais ir tarnais vaikė po girias taurus, meškas ir vilkus ir daugybę jų nukovė strėlėmis, paleistomis iš lankų, jietimis, kardais ir kirviais. Nuvargę po tokios nusisekusios medžioklės, vyrai nutarę likti čia pat kur patogesnėje vietoje nakvoti. Pasirinkę jie kalną Neries ir Vilnelės santakoje, netoli nuo žvejų kaimelio ir Perkūno šventyklos. Kai Gediminas pabudęs kitą rytą, pasišaukęs jis savo artimuosius vyrus, kad išaiškintų jam keistą sapną. Mat, sapnavęs jis milžinišką geležinį vilką, stovėjusį ant kalno ir garsiai staugusį. Nė vienas bajoras negalėjęs išaiškinti, ką tas sapnas galėtų reikšti. Buvo pašauktas iš netolimos šventyklos žynys - kunigas Lizdeika. Senelis išklausęs kunigaikščio sapną ir taręs:

— Valdove, tu pastatysi šioje vietoje tokią pilį, kokios Lietuvoje dar nebuvo, ir jos garsas pasklis toli pasaulyje.

Gediminui toks aiškinimas labai patikęs. Jis apdovanojęs Lizdeiką ir linksmas grįžęs su savo medžiotojais į Trakus. Neužilgo po tos medžioklės prasidėjusi naujos pilies statyba — toje vietoje, kur Gediminas su medžiotojais buvo nakvojęs.

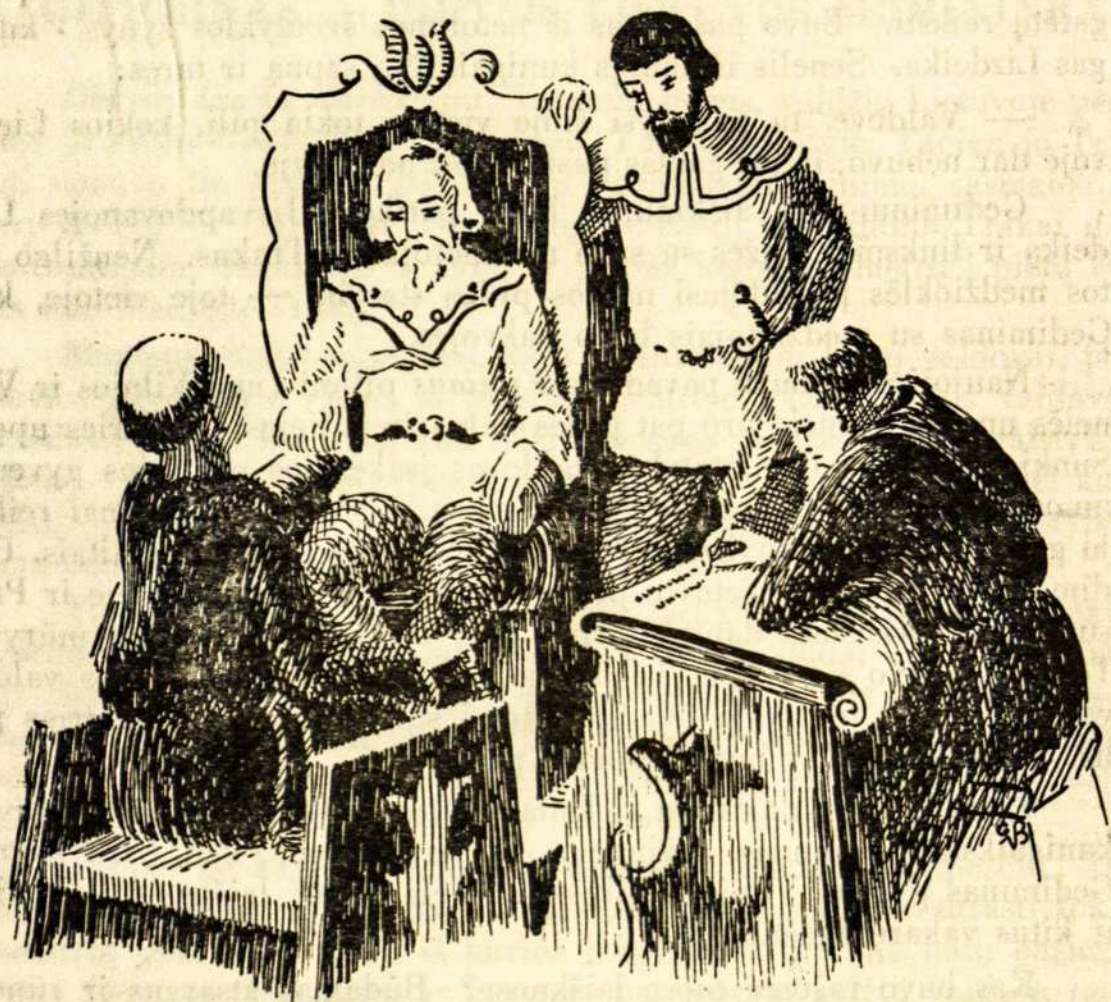
Naujoji pilis buvo pavadinta *Vilniaus* pilimi (nuo Vilnios ir Vilnelės upelio, bėgusio pro pat pilies kalną ir įsiliejusio į Neries upę). Sunki buvo tos pilies statyba: valdovas įsakęs jos medinius gyvenamuosius pastatus apjuosti akmenine siena, o akmenis tai sienai reikėjo gabenti iš visos apylinkės ir vežti, risti stačiais kalno šlaitais. Gediminas žinojo, kad Lietuvos priešai kryžiuočiai latvių žemėje ir Prūsiose turi prisistatę daug stiprių pilių, iš akmenų ir plytų mūrytų. Tos pilys buvo lietuviams beveik neįveikiamos. Tad Lietuvos valdovas susirūpino ir savoje žemėje pradėti statyti tokias pat stiprias pilies. Pirmoji tokia ir buvo Vilniaus pilis.

Kada ji buvo pastatyta ir kada joje apsigyveno didysis Lietuvos kunigaikštis Gediminas, nežinoma. Bet jau žinoma, kad 1323 metais Gediminas gyveno Vilniaus pilyje ir iš čia siuntė laiškus į Vokietiją ir kitus vakarų kraštus.

Kas buvo rašoma tuose laiškuose? Būdamas atsargus ir rūpestingas Lietuvos valdovas, Gediminas norėjo savo šalį padaryti tokią pat stiprią ir turtingą, kokios buvo jau tais laikais kitos šalys Europos vakaruose. O kaip šalies gyventojai praturtės, jei jų turimos prekės neišeis į kitus kraštus, o iš ten neateis reikiamų prekių į Lietuvą? Reikia nuolatinių prekybos vietų, kur įvairių šalių pirkkliai susitiktų su vietos gyventojais ir su jais prekiautų. O tos vietos yra miestai. Miestų Gedimino valdymo pradžioje Lietuvoje dar nebuvo. Jis tad ir susirūpino, kad jo valstybėje išaugtų ne tik mūro pilys, bet ir miestai

šalia jų. Pagreitintai miestų ir pilių statybai reikėjo daugiau prityrusių amatininkų: mūrininkų, dailidžių, stalių, kalvių ir kt. Tokių amatininkų pakankamai buvo Vokietijoje. Tad Gediminas ir kreipėsi pirmiausia į žinomus vokiečių miestus prie Baltijos jūros — Liubeką, Štetiną ir kitus, — kviesdamas iš ten amatininkus vykti į Lietuvą naujakuriais ir žadėdamas jiems darbą ir savo globą. Laiškai buvo siunčiami per Rygos miesto valdžią, nes Lietuva nuo Vytenio ir dar senesnių laikų su šiuo miestu geruoju gyveno ir nemenkai prekiaavo.

Kas rašė tuos Gedimino laiškus? Yra žinoma, kad anų laikų (iki 14 ir 15 amžiaus) net ir kai kurie krikščionys valdovai nemo-

Gediminas diktuoja vienuoliams laiškus

kėjo rašyti ir rašto reikalus pavesdavo savo sekretoriams (visų raštinės reikalų tvarkytojams). Gediminas taip pat nei rašyti, nei skaityti nemokėjo. Jam atsiųstus laiškus skaitydavo ir jo kitiems siunčiamus laiškus rašydavo Vilniuje gyvenusieji krikščionys vienuoliai.

Kaip tie vienuoliai ten buvo atsiradę? Tais laikais, kai Gediminas pradėjo susirašinėti su tolimomis šalimis, o vėliau ir su popie-

žiumi, Vilnius jau buvo išaugęs į geroką miestelį. Čia buvo įsikūrę ir katalikų vienuoliai — pranciškonai ir dominikonai. Gediminas buvo leidęs jiems čia gyventi ir skelbti Kristaus tikėjimą. Lietuvos valdovas nedraudė visų tikėjimų žmonėms gyventi valstybėje ir laisvai išpažinti ir net skelbti savo tikėjimo dėsnius. Vienuoliai pranciškonai ir dominikonai mokėjo rašyti ir patarnavo Gediminui, kai jam prireikė jų pagalbos.

Įsivaizduokime didįjį kunigaikštį Gediminą, sėdintį kurioje savo pilies menėje ir diktuojantį laiško turinį lietuviškai. Priešais valdovą sėdi vienuolis pranciškonas Gennikin, vokiečių. Jis klausosi valdovo kalbos ir verčia ją vokiškai. Šalia šio vienuolio sėdi dar kitas, o kartais ir du vienuoliai. Jie laiko storus pergamento (baltai išskusto jaunų ožiukų kailio) lapus pasitiesę ant staliukų, pamirko nupjautus ir išilgai įskeltus žąsies plunksnų drūtgalius prie juosmens prikabin-tose rašalinėse ir lėtai rašo valdovo žodžius lotynų kalba. Mat, ši kalba visoje anų laikų Europoje buvo vienintelė rašto ir mokslo kalba, tad ir valdovai tarp savęs susirašinėdavo lotyniškai.

Savo parašo vietoje valdovai vartodavo tam tikrus ženklus, išspausdami juos prie laiškų ar kitų raštų prikabinčiuose vaško antspauduose. Taip darė ir Lietuvos valdovas, didysis kunigaikštis Gediminas.

ANT TÈVELIO DVARO

Ant tėvelio dvaro
Sakalai krypavo,
Sakalai krypavo —
Dūdelėm dūdavo.

Ar aš nelaimingas
Tėvelio sūnelis,
Ar aš nenušėriau
Sau bėro žirgelio?

Rytoj reiks man joti
Į svetimą šalį,
Į svetimą šalį,
Į maskolių žemę...

Iš liaudies dainos

Senovės karys

LIETUVAI

Dar mažutis kaip pipiras
Aš Tėvynę palikau,
Vargo daug tremty prityręs
Ją be galo pamilau.

Kur bebūsiu, ką darysiu,
Vis Tave atminsiau,
Savo darbu, savo triūsu
Garbę Tavo ginsiu.

Adolfas Bernotas, Waterbury, Conn.

NAMAI

Ten toli, kur siaučia audros,
Kur gyvena milžinai,
Yra mano ten Tėvynė,
Buvo mano ten namai.

Jei tik aš galėčiau skristi,
Lėkčiau tuoj aš Lietuvon,
Ten meilesnė būtų žemė,
Gera, gera būtų man.

Tai prašau Tavęs, Dievuli,
Gelbėk brolius ir namus,
Mums neduok svetur paklysti
Ir gražink Tėvynėn mus!

Jūratė Bernotaitė, Hartford, Conn.

JAUNIAUSIAS KRITIKAS

Vytei Nemunėliui, eilių knygutės “Pietų Vėjelis” autoriui, Vytenis Babrauskas, 6 metų vyras, atsiuntė laišką, kuriame jis išdėsto savo nuomonę. Nuomonės, kuriomis vertinamos naujai pasirodžiu-

sios knygos, vadinamos recenzijomis arba kritikomis, o jų rašytojai recenzентаis arba kritikais. Be abejo, kad šios recenzijos autorius bus pats jauniausias mūsų literatūroje kritikas.

Štai ta recenzija:

“Pietų Vėjelis” man labai patinka. Pirmas eilėraštis man gražiausias. Man jį labai patiko mokytiis atmintinai. Antras nieko sau. Trečias įdomus todėl, kad negyvi daiktai paversti gyvais. “Zuikį Puikį” jau pernai išmokau iš “Eglutės”. Gražiausias iš visos knygos yra “Varteliai”. Nepaprastai graži “Vištytės pasaka”. “Šuldu - buldu” man patinka, kad apie mane (“Eglutės” Red. pastaba: tame eilėrašty minimas vardas Vytenytis). Labai dėkui, kad padovanojote man pirmą knygą su įrašu”.

Vytenis.

KOLUMBIJOS VABALAI IR KITI GYVIAI

Ir atogrąžinėje Kolumbijoje yra įsikūrusių nemaža lietuvių. Kai kas Europoje ir Amerikoje mano, kad mes esame patekę į tokį baisų kraštą, kuriame negalima nė kojos įkelti į žolę apaugusią vietą, nes visur pilna gyvačių, skorpionų ir kitokių pabaisų.

Tikrai, čia netrūksta visokių nuodingų ir nenuodingų padarų, tačiau jie nėra toki pavojingi, kaip kai kam iš tolo atrodo. Kolumbijos gamta visai kitokia negu Lietuvos ar kitų Europos kraštų. Reikia čia ilgiau pagyventi, kad žinotum ko saugotis ir ko vengti.

Įkyriausi šios šalies gyviai yra uodai, kurių čia visur pilna. Miliariniai (tai yra toki, kurie sukelia bjaurią drugio ligą) uodai gyvena karšto klimato žemėse — žemiau kaip 1,500 metrų (apie 5000 pėdų) pagal jūros lygį. Tačiau ir augštesnėse vietose jų netrūksta. Naktį jie prisisiurbia kraujo ir pasislepia.

Labai pavojingas yra skorpionas. Tai gana didelis, panašus į vėžį, padaras. Jis turi dvi žnyples, bet pavojingiausia yra uodega, kuri turi kablelį su nuodais. Jo įkirstas žmogus apie 24 valandas nevaldo liežuvio, negali kalbėti, būva ir kitų ligos reiškinių. O mažus vaikus šis vabalas gali ir mirtinai nuuodyti.

Ne tiek pavojingi yra nuodingi vorai, kurių taip pat yra gana daug. Pievose, pelkėse ir džiunglėse yra nemaža gyvačių. Dažniausiai yra sutinkama barškuolė, yra ir kitų mažesnių gyvačių. Kai kurios jų labai nuodingos, ir jų įkastas žmogus gali mirti per 12 ar 24 valandas.

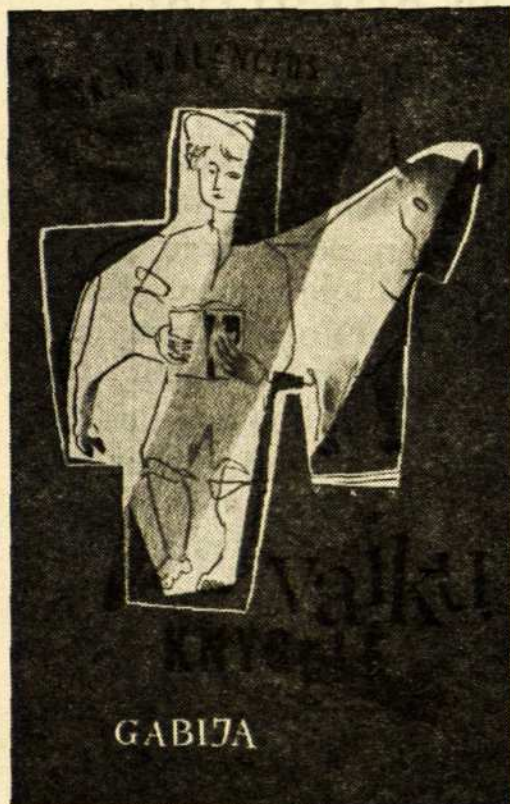
Tačiau žinant, kas pavojinga ir kaip tų pavojų saugotis, nėra taip baisu, kaip kai kam toli gyvenant nuo Kolumbijos atrodo.

Vytenis Vasiliūnas, gimnazijos 1 klasės mokinys, Popayan, Columbia

KNYGU LENTYNA

MOTIEJUS VALANČIUS — GYVAS

Nustebsite, Mielieji Skaitytojai, perskaite šitą antraštę. Galvosite: juk mes atsimename, kad neseniai buvo paminėta 75 metų M. Valančiaus mirties sukaktis. Jūsų tiesa! Bet taip pat yra tiesa, kad M. Va-

lančius tebėra gyvas ir šiandien. Jis gyvas savo gražiuoju lietuvišku žodžiu, kurį jis surašė į knygas prieš šimtą metų. Ir tas jo žodis nepaseno! Juo toliau tie laikai nuo mūsų, kai Žemaičių vyskupas Motiejus žąsies plunksna rašė knygą po knygos — ir suaugusiems, ir jaunimui, ir vaikams, ir vyrams, ir moterims — tuo jo žodžio gro-

žis labiau spindi. Tik didžiųjų rašytojų knygos nepasensta šimtus metų! Nepaseno ir Motiejaus Valančiaus knygos. Jos įdomios ir savo turiniu, bet ypač patrauklus yra Valančiaus pasakojimas.

M. Valančius moka tiesiog už rankos paimti skaitytoją ir vedžioti po Žemaitijos kaimus, bažnytkaimius, miestelius, miškus ir laukus, keliais ir takeliais — ir visur rodo gyvus ir įdomius žmones: ar tai būtų vaikai, ar suaugę, ar seniai. Vaizduojamasis gyvenimas yra spalvingas, pilnas atsitikimų ir nuotykių. Daugiausia mėgsta vaizduoti gerus žmones, padorius vaikus, bet nevengia parodyti ir visokių nenaudėlių, kuriems už jų nedorus darbus ateina kartą bausmė.

Kai kitos M. Valančiaus knygos dabar nelengvai kur randamos, tai jaunieji skaitytojai gali pasidžiaugti, nes Gabija Brooklyne neseniai išleido M. Valančiaus VAIKŲ KNYGELĘ. Knyga gražiai išleista, su dail. V. K. Jonyno pieštu viršeliu, žodžių paaiškinimais ir žiniomis apie M. Valančių. Ši puiki knyga turėtų būti kiekvienos šeimos knygynėlyje. Ji mokys ne tik gražaus lietuviško žodžio, bet ir auklės kilniais žmonėmis.

GIESMĖ APIE GEDIMINĄ

Turime nepaprastą naujieną — išleista dail. V. Petravičiaus iliustruota B. Sruogos parašyta "Giesmė apie Gediminą". Šiame "Eglutės" numeryje duota ištrauka iš tos "Giesmės" rodo, koks puikus tai veikalėlis jaunimui ir vaikams.

MOKYKLOS IR Mes

PIRMA DIENA MOKYKLOJE

Lankau Švento Alfonso parapijos lietuvišką mokyklą — Baltimore. Šiuos mokslo metus pradėjome Šventomis Mišiomis, kurias atlaikė mūsų mylimas klebonas Prelatas L. Mendelis. Labai pamaldžiai pasimeldę, nuėjome į mums prirengtas švarias klases. Džiaugiamės viskuo, viskas įdomu, nes esame pasiilgę mokyklos sienų, seselių mokytojų ir draugų. Viskas mums čia miela, labai linksma vėl eiti į mokyklą.

Paskui atėjo ir kalbėjo klebonas Prelatas L. Mendelis. Jis ragino gerai mokytis, palaimino ir daug gerų dalykų pamokė. Seselių mokytojų tarpe pasigedome mūsų gerosios Motinėlės M. Immaculatos. Atsimenu, kaip Motinėlė mus sutikdavo, kaip mokyklos knygyne vis surasdavo kokią lietuvišką laikraštį ir paprašydavo paskaityti. Labai ragindavo "Eglutę" užsisakyti.

Jos noras jau išsipildė: užsiprenumeravome "Eglutę" ir ją skaitome. O kaip malonu atsiminti šią mokyklos pirmą dieną ir praėjusius metus.

Alfonsas Sotelis, Baltimore, Maryland

VASARIO 16 GIMNAZIJA

Vokietijoje, Diepholze, gražiai veikia lietuviška gimnazija. Joje mokosi 115 mokinių. Jie gyvena bendrabutyje ir yra išlaikomi aukomis, kurias sudeda Amerikoje

susidarę aukotojų būreliai. Gimnazijai vadovauja dir. Antanas Giedrius - Giedraitis, malonūs "Eglutės" bendradarbis.

Gimnazijoje yra gabių sportininkų. Gimnazijos krepšininkai nugalėjo net labai stiprią vokiečių krepšininkų komandą — šiaurinės Vokietijos krepšinio meisterį.

— Vasaros stovykla lietuviškam jaunimui Vokietijoje taip pat buvo netoli Diepholzo ir praėjo gražiu šūkiu: "Tau, Tėvyne!"

— Stipriausios lietuviškos kolonijos Kanadoje yra Toronte, Hamiltone ir Montrealyje. Ten gražiai veikia šeštadieninės mokyklos.

— Lietuvių kalbos dėstymas įvedamas ir Brooklyno Apreiškimo parapijos mokykloje.

— Šv. Kazimiero Akademija Čikagoje leidžia gražų žurnalą "Š. K. Aidus", kurie išeina 5 kartus per metus: spalio, gruodžio, vasario, balandžio ir birželio mėnesiais. Jaunimas randa jame gražių minčių ir įdomių pasiskaitymų.

— "Lietuvių Dienos" yra puikiai iliustruotas lietuviškas mėnesinis žurnalas, leidžiamas Kalifornijoje. Jauniesiems skaitytojams jis patinka savo įdomiais paveikslais.

— Venecueloje leidžiamas lietuviškas laikraštis "Tėvų Keliais" švenčia trejų metų amžiaus sukaktį. Jis plačiai rašo apie visos P. Amerikos gyvenimą.

TRUPUTĮ PAGALVOK

UŽDAVINIAI

UŽDAVINYS 1

□□□□□ Į langelius įrašykite raides:
 pirmoje eilutėje — svarbiausias mūsų maistas, antroje eilutėje — Norvegijos sostinė, trečioje — pieno produktas. Statmenai — didelė Europos upė.

□□□□□ Į raidę G gulsčiai įrašykite:
 pirmoje eilutėje — Lietuvos laukų paukštis, antroje — įvardis, trečioje — smuiko dalis; statmenai: pirmoje eilutėje — miško darbininko įrankis, antroje — žemės plotas tarp vandenių.

□□□□□ Raidėje L gulsčiai įrašoma artimos giminės pavadinimas, statmenai — Estijos sostinė.

□□□□□ Raidėje U gulsčiai — vandens paukštis, statmenai pirmoje eilutėje — Lietuvos kunigaikštis, valdęs Lenkiją, antroje eilutėje — kunigaikštis, valdęs Lietuvą prieš Gediminą.

□□□□□ Į raidę T gulsčiai įrašyti Lietuvos apskrities miestą, o statmenai — vardą Lietuvos kareivio savanorio, kuris pirmas žuvo eidamas sargybą.

□□□□□ Gulsčiai pirmoje eilutėje — vardas žymaus Lietuvos rašytojo, antroje eilutėje — kas darosi upėje, kai rudenį ar pavasarį truputį pašąla, trečioje eilutėje — žmogus, kuris nemato; statmenai — Lietuvos rašytojas.

Uždavinys vertinamas 12 taškų. Jį sudarė *Adolfas Bernotas* iš *Waterbury, Conn.*

NR. 8 UŽDAVINIŲ ATSAKYMAI

I. 1 Gelgaudiškis, 2 Ukmergė, 3 Raudonė, 4 Eišiškės, 5 Naumištis, 6 Rokiškis, 7 Švenčionys, 8 Kybartai, 9 Brėslauja. Surasę šiuos žodžius vienas po kitu, ketvirtoje eilutėje gausime raides, iš kurių susidaro *Gediminas*.

II. 1 Aušros Vartai, 2 Neris, 3 Trys Kryžiai, 4 Akademijs, 5 Katedra, 6 Adomas Mickevičius, Literatų gatvė, 8 Nikalojaus bažnyčia, 9 Išganytojo gatvė, 10 Senamiestis. Skaitydami šių žodžių pirmąsias raides, gauname žodį *Antakalnis*. Tai ir yra vienas žymiausių Vilniaus priemiesčių.

III. Rašalas - rasalas.

IV. Alka- akla.

V. Tetervinas.

UŽDAVINYS 2

□□□□□ Įrašyti į langelius raides, iš kurių susidarytų: statmenai dviejų žymių Lietuvos kunigaikščių vardai, o gulsčiai pirmoje eilutėje: koks yra žmogus, kuris nori viską žinoti, o antroje eilutėje — labai Lietuvoje paplitusi vyšnių atmaina.

Uždavinys vertinamas 4 taškais. Jį sudarė *Adolfas Bernotas* iš *Waterbury, Conn.*

NR. 8 MİSLIŲ ĮMINIMAI

59 Spragilas (toks įrankis, kuriuo seniau kuldavo javus), 60 Karvę melžia, 61 Varpas, 62 Dalgis, 63 Blakstienos ir akys, 64 Lanktis, 65 Apynys.

MİSLĖS

66. Auga dailus medelis. Tas medelis turi daug šakelių, kiek šakelių, tiek lizdelių, kiek lizdelių, tiek kiaušinėlių.
67. Panelė šilkais apsirengusi, tik ją pažiūrėjus, verkėti reikia.

68. Vienas ratas, vienas raištis, koja spaudžia, ranka traukia.
69. Kol buvau gyvas, buvau silpnas, kai numiriau, jėgos įgavau ir muštis pradėjau.
70. Žydas pirtyje, barzda lauke.
71. Du šunes pešasi, balti kraujai bėga.
72. Du ožiai mušasi, balti miltai dulka.

Mįslės vertinamos 2 taškais. Jas atsiuntė
Olga Šilainytė, Detroit, Mich.

SUSIRAŠINĖKITE SU LIETUVIUKAIS VOKIETIJOJE

Likę Vokietijoje lietuviai vaikučiai neturi tų gyvenimo sąlygų, kokias turi į Ameriką ar kitus kraštus iškeliavę vaikai. Jie jaučiasi lyg našlaičiai. Ne vienas jų norėtų susirašinėti su lietuviais vaikais Amerikoje. Tikimės, kad atsiras jautrių vaikų ir norės susirašinėti. Norintieji susirašinėti praneškite savo adresus kun. A. Steigvilai. Jo adresas yra šis:

Rev. Aug. Steigvila, Lit. Kolonije Wehnen, Oldenburg i. Old., Post Ofen, Germany.

LAIŠKAI Redaktoriumi

Redaktorius nuolat gauna "Eglutės" skaitytojų ar jų tėvelių laiškų. Daugumas džiaugiasi savo laikraščiu ir jį labai myli. Redaktorius įdomesnius laiškučius ar jų ištraukas skelbia čia, kad ir kiti žinotų, kas kaip mano apie "Eglutę".

Neseniai gautas laiškas iš Vokietijos. Rašo Wehnen kolonijos kapelionas kun.

Aug. Steigvila ir užsako 10 egzempliorių "Eglutės" lietuvių vaikams. Jis sako, kad pinigų už tuos egzempliorius atsiųs kas nors iš Amerikos, nes doleriai Vokietijoje yra perbrangūs, kad jais galima būtų atsiųgti, o laikraštėlis vaikučiams būtinai reikalingas.

Gerb. kapelionas toliau rašo: "Mūsų vaikučiai labai džiaugiasi pamatę kiekvieną naują "Eglutės" numerį, jį tuoj skaito, nes mes Vokietijoje neturime jokio laikraščio vaikučiams"...

Toliau duodame trumpąjį laišką 5 metų skaitytojams. Jis rašytas spausdintomis didžiosiomis raidėmis:

Gerb. P. Redaktoriumi,

Man labai patiko pasaka apie Kaip Gytis ir Daiva apgavo senele.

Asta Sadauskaitė, 5 metų, Decatur, Ill.

LAIŠKAI Skaitytojams

1. Taškų Dėdė prašo dalyvaujančius uždavinių sprendime nepailsti. Jau tuojau baigsis metai ir bus paskelbti laimėtojai bei paskirtos dovanos. Yra tokių, kurie prieš vasaros atostogas labai gyvai dalyvavę sprendime dabar kiek aptingo. Juos lengvai gali pralenksti tie, kurie mažiau taškų anksčiau buvo surinkę.

2. Redaktorius labai prašo, kad visi skaitytojai parašytų, kas šiais metais "Eglutėje" labiausiai patiko ir dėl ko patiko. Taip pat parašykite, ko labiausiai norėtumėt rasti "Eglutėje" ateinančiais metais. Parašykite, kurie dalykai yra per sunkūs ir neįdomūs.

Jau laikas užsisakyti "Eglutę" 1953 metams

Pinigus siųskite šiuo adresu:

EGLUTĖ, Immaculate Conception Convent,
R. F. D. 2, Putnam, Conn.

